

СЪПРОТИВА СРЕЩУ БЕРЛИНСКИЯ ДОГОВОР

В резултат на Априлското въстание и последвалата го Руско-турска война от 1877-1878 г. българския народ получава своята политическа свобода и пред него се откриват нови възможности за развитие извън приобщаване към другите европейски народи. Ликвидирана е изостаналата административна обществена и стопанска система на Османската империя по българските земи. На 3 март 1878 г. в Сан Стефано е подписан мирен договор, придвиждащ създаването на нова държава на Балканите. В нейните граници са включени почти всички територии с преобладаващо българско население и Санстефанска България остава един идеал за обществото през новата ни история. С намесата на Великите сили е свикан Берлинския конгрес (1 юни – 1 юли 1878 г.), чиито несправедливи решения разкъсват българската нация на пет части. Земите на север от Стара планина и Софийският санджак получават най-голяма независимост и от тях е създадено трибутарно Княжество България. Българските земи на юг от Балкана остават автономна провинция на Империята – Източна Румелия. Румъния получава допълнителни придобивки в района на Добруджа, а Сърбия – на Поморавието (Нишко). Македония и Тракия са предадени отново на Османската империя.

Още преди Берлинския конгрес започва съпротивата на българското население срещу очакваното разделяне на страната. Неговата първоначална форма е събирането на подписки, изпращане на петиции, молби и адреси до Великите сили. Най-голяма активност проявяват българите, останали извън пределите на страната още по Санстефанския договор – от Одринско, от Източните и Централните Родопи, от Нишко. Последните са подложени на гнет от страна на сръбската власт, провеждаща масирана кампания за сърбизирането им. В момента, когато става ясно, че Великите сили ще ревизират Санстефанския договор, това движение приема още по-сериозни мащаби и към него се включват много градове от Македония. В изпращането на петиции най-активно се включват учители, свещеници, търговци, просветители като Кузман Шанкарев и много други. Всичко това, обаче не постига никакъв резултат.

Неуспехът на петиционното движение налага необходимостта да се потърси друг начин за окъване на съпротивата. На 29 август 1878 г. в Търново е учреден първият комитет „Единство“. В него се включват дейци на българското Нациоанално-освободително движение като Стефан Стамболов, Христо Караминков, Георги Живков и други. Комитетът е създаден в дома на Любен Каравелов, но самият той вече е тежко болен, така че не се присъединява към тези нови борби. Срествата за съпротива включват агитация и пропаганди, но едновременно с това и въоръжаване на чети, подбъждане на въстанически акции и прочие. След комитета в Търново е създадена комитетска мрежа, обхващаща почти всички градове на Княжеството, както и на Източна Румелия. В дейността на последните се включва още една задача – да не допускат Османската империя да се възползва от правото си на гарнизони в Източна Румелия, получено по силата на Берлинския договор. Голяма организаторска работа тук извършват Иван Андонов, Красимир Митевски и др. Начело на създадения в Пловдив Централен комитет за кратко застава Екзарх Йосиф, заменен от Методи Кусев. Комитети „Единство“ са създадени и в земите, останали под властта на Високата порта. За да се прикрие истинската им дейност, в Източна Румелия тези комитети са обявени за

„Гимнастически дружества“.

На 8 септември 1878 г. по инициатива на Натанаил Охридски, митрополит на Охридската епархия и виден деец на църковното движение през Възраждането, в Рилския манастир е

организирана среща на воеводите от Македония. На нея присъстват Ильо Марков, Стоян Карастоилов, Коста Кукето, Стою Торолинко и др. Решено е да се вдигне въстание, което да привлече вниманието на Великите сили и да предизвика корекции на решенията на Берлинския конгрес. Въстанието е обявено на 5 октомври 1878 г., като въстанически отряд от 400 души превзема Кресненските ханове. Оттук това събитие получава името си Кресненско-Разложко въстание. В тази местност турските войски са отблъснати и въстанието обхваща селищата от двете страни на р. Струма и откъд Пирин – Разложко и Банско. От Софийския комитет също са подготвени две чети – на Адам Калмиков от казашките чети и на поляка Луис Войцкевич. Скоро е създадено ръководство на въстанието. Калмиков е обявен за атаман, за началник-щаба Димитър Попгеоргиев и за главен воевода – Стоян Карастоилов. Между руските офицери и българските воеводи, обаче настъпват остри противоречия по въпроса за командването на общите действия. Руските военни заявяват, че имат по-голям опит и ръководната роля трябва да се повери на тях. Конфликтът приема особено сериозни размери, когато хора на Калмиков убиват Карастоилов. Организацията на въстанието е силно затруднена, още повече, че двамата руски офицери са прибързани и невнимателни действията си. Положението допълнително се усложнява от противоречията между дейците на въстанието и ръководството на комисията в София. От Княжествотонастояват да се разшири обхвата на бойните действия и да се включи цяла Македония. Местните ръководители поддържат тезата за постепенно развитие на въстанието за да не се разпокъсат силите. Стига се до цялостна дезорганизация и още от есента на 1878 г. въстаниците губят бойната инициатива. Единствено нежеланието на турските власти да се конфронтират отново със западните сили е причината да не бъдат предприети решителни действия срещу размирните райони. Без да се разширява, въстанието продължава до пролетта на 1879 г. По това време е Софийския комитет „Единство” обсъждат идеята да бъдат пратени апостоли в Македония, но Натанаил Охридски решително се противопоставя на подобна инициатива. Според него това би предизвикало турските власти да наложат репресии на местното население. През май 1879 г. четите се разпускат и това е краят на първата проява на въоръжена съпротива на българите срещу Берлинския договор.

Кресненско-Разложкото въстание не среща и подкрепата на външните фактори. Русия категорично се противопоставя на въстаническите действия, защото съзнава, че никоя Велика сила не би подкрепила преразглеждането на Източния въпрос. Само отделни руски политици като губернатора на София Алабин подкрепят тази акция, но без да обвързват официалната руска политика с тази позиция. Населението на Източна Румелия обаче е твърдо решено да се противопостави на разделянето на Българската държава и действията на страната-освободителка пораждат и разочарование в българското общество.